

Gizona, gizontxo

Jaime KEREXETA

Emakume luze-luze bat gizon txiki bategaz, polita zala-ta beste bagarik, ezkondu zan. Gizona, **Txautxiriko** izenaz ezagutzen zan, eta emakumea **Kukiñe** izen politaz.

Ezkon-ibiltea egiteko, Bilbo ikusi bear ebela-ta, Bilbo'ra joan ziran; eta, Bilbo ondo-ondo ikusita gero, illuntze baten, azaltzeko andiakaz, mando-gaiñeetan etxeratu ziran.

Gaiñeko illuntzeetan, gure ezkon-barriok, eguraldi otzak eta motzak zirala-ta, sutondoko kontu-kontari egoten ziran. Emazteak goruetan egiten eban, eta senarrak pipea erreten kee baten jarduten eban.

Kukine'k, egunez, etxe ta solo, lanik asko egiten eban; au ta ori egiñaz, zeri edo ari beti-beti ekion. Emakume langillea zan. Txautxiriko'k, ostera, ez egunez, ez illuntzez, ez gabez, ezertxo ez eban iñoiz be egiten: etxetik kanpo otza ugari izaten zala-ta, eskaratzeko su andiaren inguruan jesarrita pipea musturrean ebala egoten zan beti. Egunak joan eta egunak etorri, gure gizontxoa beti olan egoten zan.

Senarraren patxadea ikusita, emazte gaisoak bere kolkorako auxe esaten eban:

—Gizontxo au sutondoan «apatx» jesarrita egoteko baino ez da... Alper arrano au ezetarako be ez da gauza! Ona orain beronegaz zelako bizimodua eroan bear dodan! Polita zala-ta beste bagarik ezkondu nintzalako baiña, neurea da errua, neurea bakarrik. Ai, gauzak birritan egitekoak ba'litzaz! Baiña, tira, eroapen geiagoaz jasan dagidan: udabarriko eguraldi epelakaz adoretuta-edo, sutondo orretatik jagita lanean asiko da, bearbada. Ba-daiteke... eta itxaron dagidan gaurtik ordurarte.

Asteak joan eta illak etorri, udabarria bere txori ta loraz, aurpegi argiz agertu zan. Eta udabarriko egun alaiak sutondoko gizon txikia bere altzo gozora eroan eban.

Goiz argi baten, Txautxiriko'k bere emazteari auxe esan eutsan:

—Gaur solora joan bear dot, bertan zeri edo ari ekiñaz, lan apur bat egin dagidan be.

—Bai, zoaz, ene gizona, eta ekin lanari, lana egiteko da-ta —erantzun eutsan emazteak.

Txautxiriko solara joan zan, ba; eta, an egun guztia atan-orretan igarotā gero, gabea, nekatuta bai'legoan, ben-ben etxeratu zan. Eta emazteari arazo andia ta garrantzitsua aurkitu ebalā esan eutsan.

—Zein zeregin aurkitu dozu, ba? —itandu eutsan Kukiñe'k—. Laietan jardungo zenduan, bearbada...

—Ez, gauza garrantzitsuagoa izan da.

—Zeri ekin dautsazu, ba?

—Begira, ba: soloratu nazanean, kereiza-zugatzaren gainean, txori-pilloak txorrotxioka ebizala ikusi dodaz. Eta, arei begira jarrita, nire barrurako auxe esan dot: «Txori orreik or dagozala, gure soloan ezer egitea alper-alperrik dok: ezer ereiten ba'yoagu, euren moko zorrotzakaz lurra iraulita, ereiñiko azi guztiak jateko gauza dozak-eta. Garialdian, barriz, sekulako betekadak egingo joezak; eta igalitan-eta be, mesedetan baino kaltetan geiago egingo dauskuek... Beraz, emen soloan, laietan eta atxurketan egitea alper-alperrik dok: guk egiñiko lan guztia beingoan gauzeztuko leukeek-eta. Olan obe izango dok, soloan lan egitea baiño soloa bera jagotea; bestela, ezertxo be ez yoagu artuko; eta emaztea ta ni goseak galduko gaiozak...». Eta, ori esanaz, zugazpean jesarrita, makilla pilloak jaurtiaz txoriak uxatzeari ekin dautsat. Zati baterako lana ba-daukagu bertan: gaur joan diranak, bear-bada biar barriro agertuko dira-ta...

Eta emazteak senarrari:

—Ene! Astia orretan emon dozu, ba? Soloan ainbeste lan egiteko-ta... Txori gaisoak bagarik, zeure alperkeriak galduko gaitu gu, eta ez bestek...

Eta gizontxo arek, leenengo eguneko arloari ederto eretsita, urrengo egunean eta urrengoan be bai, bardin egin eban. Txoriak makillakaz uxaturik, zugazpeko bedartza bigunean patxadaz-patxadaz jesarrita egoten zan.

Bitartean, Kukiñe, arazoz beterik artega. Alako baten, kuxoa edo txori-maloa egitea bururatu yakon: bere senarraren arazoa lastozko gizon arek egingo ebala-ta, kuxo bildurgarria soloaren erdi-erdian ipini eban.

Gure Txautxikiro, kuxoa ikustean, asarre jarri zan; eta emazteari agiraka egin eutsan: bera baiño lastozko gizona geiagotzat ete-eukan esanaz. Baiña emazteak jaramonik be ez.

Lau eguneko ipar-aize ozkirriak gizontxoaren asarrea zearo aienatu eban, irribarrea sorrerazoteko poza ganeko egunetan emonaz.

Beste illuntze baten, barriro be soloan arazo onuratsua aurkitu ebala-ta, pozez beterik etxeratu zan.

—Oi, gaur soloan aurkitu dodan zeregiña! Oi, gaur soloan aurkitu dodan zeregiñaren onuratsua...! —iñoan.

—Ze zeregin aurkitu dozu, ba? —itandu eutsan Kulkine'k.

—Begira —erantzun eutsan Txautxiriko'k—: arratsaldean, laiak eskuan daukadazala soloratu nazanean, muna-gianean, bedartzan, txindurri-pilloak ikusi dodaz; guztiak batera ta bestera iraduz ibili dira; lanean-edo ibiliko ziran. Eta txindurri areik, gure soloan egin leikeezan kalteak gomutaturik, errime ikaratu naz; eurok dagozan artean gauza onik ez dogu izango-ta, dardaraz jarri naz... Orduan zer egin? Eskuetako laiak bertan-beera itzi eta koko arei begira adi-adi egon naz. Zenbatu be egin dodaz, eta urteak egunetan aña dagozala konturatu naz. Ori ikusi dodanean, nire barruan asmo berezi bat artu dot: txindurri guztiak goiz edo berandu solotik jaurtitea. Beraz, biar goizean asita, txindurri baxotxa beeko erre kara eroango dot, ango uretan leenbaileen ito daitezcan, naiz-ta orretarako lau orduko bidea egunoro igaro; olakoai guztiz eta zeatz alde eragin bear yake-ta. Bestela, gauza onik ez dago.

Egunoro bat kenduaz, urtebete barru guztiak amaituko dira. Eta orduan, bakea.

Berbok entzunda, Kukiñe arteगतु egin zan, estutu be estutu: «Nire senarra baiño alperragorik, nire senarra baiño alperragorik!», esaten eban. «Ori ezetarako be ez da gauza, ezetarako be ez... Ez, ori neuri jasanerazoteko baiño ez da. Ori dala-ta, gizontxo orren lelokerietatik alden-tzeko, gaur zerbait asmatu bear dot, bai, asmatu bear dot! Olan ezin bizi daiteke...».

Eta bere senarra Durango'ko merkatuan saltzea erabagi eban. «Iñok lauzirikorik emoten ba'daust emon, gizon txiki-petral ori an geratuko da plazearen erdi-erdian», iñoan.

Orretarako, otzaragiñagana joanda, otzara andi bat erosi eban; eta urrengo zapatu-goizean, otzara andi aretan sartzeko agindu eutsan bere senarrari.

—Otzara orretan neu sartu? Zer dala-ta? Arranoa, neu ez beintzat! —erantzun eutsan senarrak.

—Bai, sartu zaitez, gizona... Gaur Durango'n merkatu andi bat ospatzen da, bai, eta merkatu orretara zeu be etorri zaitezala gura dot-eta. Ango gauzak zeuk zeure begiakaz ikusi dagizuzan, ementxe, otzara onetan, neure buru-ganean eroango zaitut. Olan, ara-osterea ezer be nekatu bagarik egingo dozu; ezer be ez yatzu kostako, eta ez yatzu damutuko. Tira, gizon, sartu arin...

Eta beste bagarik, Txautxiriko, rast!, otzaran sartu zan. Eta Kukiñe, orduan, otzarea buru-ganean ebala, Durango'rantz abijatu zan. Bidean yoiala, neskato bat galtzerdigiñan ziarduala aurkitu eban.

—Ene, ori da otzaratzarra! —esan eban neskatoak—
Zer daroazu or? Kereiza gorriak?

—Ez.

—Okaranak?

—Ezta.

—Zer daroazu, ba?

—Gizon txiki-txiki bat, ontza biko bizarraz.

Neskatoak, ori entzunik, «ajaja» egiñaz, irri ta barre egin eutsan. Orduan, Txautxirikok, otzaratik burua jasota, agiraka egin eutsan; eta neskatoak, bildurrez, izututa, ariñeketan egin eban.

Gerotxoago, mutiko bat intxaur-zugatzari arrika ebiñlala ikusi eban. Eta mutiko arek, otzarea ikusi ebaneko, auxe esan eban:

—Ene, ori otzarea! Mugarra ta Arranaitz, biak osoan artuko leukez. Ze arrano daroazu or?

—Gizon txiki-txiki bat, kanaterdiko bizarraz...

Mutikoak be irri ta barre egin eutsan eta arri batzuk jaurti eutsazan, gaiñera. Andreak, mutikoari asarre egiñarren, mutiko okerrak jaramonik be ez.

Orduan be Txautxiriko'k, otzaratik burua jasota, agiraka egin eutsan:

—Mutiko, eltzen, ba'dauat eldu, zapuztuta itziko aut...

Mutikoak be, gizonaren erremuskadak entzunda, igesiari emon eutsan. Eta Kukiñe'k bidean aurrera egin eban.

JESSIE-85

Arantzago txakur zuri bat ikusi eban; eta txakurra, aausi ta aausi egiñaz, emakumeari orkatillatik oratzera joan yakon; eta emakumeak erremuskadak egiñarren, txakur oker arek aurrera egiten eban. Gure gizontxoak, bakea izango ba'zan, bere burua irugarrenez atara bear izan eban.

—Txakurto! Isilik eta geldirik ez ba'ago, zati-zati eginda itziko aut...

Txakurrak be, gizonaren abots lakarra entzun ebanean, lauoinka anka egin eban. Belarriak eta buztana beerantz ebazala, ugazabaren etxean begi larri-larriakaz sartu zan.

Jazopen guztiok ikusita, Kukiñe ikaratu egin zan, berekautan iñoala:

—Otzara ta gizon, noian-noian etxera! Ezetarako gauza ez dala-ta ekarri dot, baiña... zetako edo atako ba-dok bai gauza... Sutondoan jesarrita dagoala be, etxea ederto zainduko daust beronek. Ai, oni dautsoen begirunea! Bestela, berau bagarik, andra, gizon, neskato mutiko ta aberek barre egingo leuskide... Bidean jazoak, etorkizunaren bari ederto emon dauste; atzean zer datorren, zerbait gorabeera ba-dakit. Noian, noian, ba, etxera...

Eta Kukiñe luze-luzea, egiñikoaz damututa, bere gizona otzaran ebala, etxerantz abiatu zan: ezkaratzeko su-baztarrean be gizona gizon zala-ta.

Gizon gizontxo:
prakak ba'daukaz, gizonto...

AURKIBIDEA

LAUAXETA IKASTOLA.

II. IPUIN LEHIAKETA. 1984 4

KASTREJANAKO ZUBIA

JUAN MANUEL ETXEBARRIA 7

KATATEGI

FELIPE ZELAIETA 19

JAKIN DAKIDAZ

BIBIÑE PUJANA, LUIS K. ABEAL 31

GIZONA, GIZONTXO

JAIME KEREXETA 43